

рекомендовано методикою. Незнання вимог щодо достатності зразків призводить до затягування розслідування кримінальних правопорушень, не встановлення важливих обставин кримінального правопорушення, не дослідження речових доказів та низки інших негативних наслідків. Як рекомендації вважаємо за необхідне проводити в межах службової підготовки заняття щодо порядку призначення такого виду судових експертиз. Поряд з цим корисним буде використання Наказу Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 року під час призначення не лише судово-почеркознавчої експертизи, але й інших видів судових експертиз, оскільки він містить перелік орієнтованих питань експерту, види зразків, які слід надавати на дослідження, вимоги до них, а також низку іншої важливої інформації.

#### *Список використаних джерел*

1. Методика судово-почеркознавчої експертизи (загальна частина) / ДНДЕКЦ МВС України; Уклад. К. М. Ковальов, З. С. Меленевська, Н. Г. Шпакович. К., 2008. 34 с.

2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Міністерство юстиції України; Інструкція № 53/5 від 08.10.1998. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.

*Полях Анатолій Михайлович,*  
професор кафедри криміналістики  
та судової медицини Національної академії  
внутрішніх справ, кандидат юридичних  
наук, доцент

### **ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ В СПРАВАХ ПРО КОНТРАБАНДУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ**

Незважаючи на військову агресію з боку Російської Федерації, у цей складний період, який проходить наша держава, боротьба з особливо небезпечними злочинами, зокрема з таким, як контрабанда наркотичних засобів, потребує особливої уваги.

Це в першу чергу пов'язано з тим, що на сучасному етапі життя цей вид злочинної діяльності вчиняється, як правило організованими злочинними групами (або злочинними організаціями) з чітким розподілом ролей та функцій учасників. Причому, до організованих злочинних груп, що вчиняють злочини «наркобізнесового» спрямування можуть залучатись корумповані службові особи (митники, прикордонники та ін.).

З урахуванням цього, особа злочинця, який вчиняє даний вид злочину, потребує ретельного та уважного дослідження.

Особа злочинця не є однозначною та залежно від рольової функції може бути диференційована на декілька видів, зокрема:

- 1) організаторів контрабанди наркотичних засобів;
- 2) перевізників наркотичних засобів;
- 3) осіб, що сприяють переміщенню наркотичних засобів при вчиненні контрабанди;
- 4) осіб, яким адресовані наркотичні засоби.

Оскільки контрабанда наркотичних засобів завжди пов'язана з іншими ланцюгами їх незаконного обігу, то існують певні взаємозв'язки між особами, що вчиняють такі злочини. Великі наркокартелі, а також організатори контрабанди наркотичних засобів прагнуть поставити під контроль усі складові злочинного бізнесу: вирощування наркомістких рослин, виробництво природних або синтетичних наркотиків, контрабанда, збут та «відмивання» наркогрошей.

В узагальненому вигляді, як зазначається у криміналістичній літературі, можна виділити такі варіанти незаконного обігу наркотиків:

- 1) виготовлення та реалізація в Україні;
- 2) виготовлення в Україні та контрабандне вивезення за кордон;
- 3) контрабандне ввезення з-за кордону та реалізація в Україні;
- 4) контрабандний транзит через територію України [1, с. 481].

У літературних джерелах справедливо наголошується на тому, що найбільшу небезпеку становлять організатори злочинних угруповань. Ці особи організують та керують діяльністю груп з виготовлення, придбання та поширення наркотичних засобів на чорному ринку. Вони фінансують злочинну діяльність групи з придбання наркосировини та наркотиків, вирішують виникаючі у зв'язку з цим проблеми, організують доставку товару до місця призначення та його реалізацію. Самі організатори нерідко у здійсненні операцій зі скупки та продажу наркотиків особистої участі не беруть, вони лише фінансують цю діяльність й одержують прибутки, старанно маскують свою причетність до наркобізнесу [1, с. 481].

Результати проведеного узагальнення кримінальних справ за ст. 305 КК України підтверджують теоретичні положення щодо форм співучасті у вчиненні контрабанди наркотичних засобів. Як свідчать результати узагальнення, 5% даного виду злочину вчинено без попередньої змови, за попередньою змовою групою осіб – 91%. Крім того встановлено, що організатори злочинних угруповань використовують у якості перевізників наркотичних засобів як споживачів та дрібних збувальників, так й осіб, відкрито не пов'язаних зі злочинним обігом наркотиків, а саме: родичів, сусідів, водіїв, випадкових знайомих тощо.

Контрабанда наркотичних засобів певним чином пов'язана з таким явищем, як нелегальна міграція. Нелегальні мігранти є суттєвою проблемою у розповсюдженні наркотиків. Виступаючи водночас в якості кур'єрів та наркоділерів, вони найчастіше утворюють фрагменти транспортних артерій наркомережі.

У деяких спеціалізованих джерелах зазначається, що характерною рисою діяльності наркоструктур на території України стало функціонування стійких організованих злочинних груп, які утворюються на етнічній або національній належності. Найбільш впливовими серед них є нігерійські, які причетні до широкомасштабних операцій з незаконного міжнародного обігу наркотиків.

Зазначені тенденції мають місце й в багатьох країнах Європи та Америки. Так, лідируюче положення у контрабанді героїну в Європі та торгівлі ним займають особи турецької національності. Для турецьких наркоорганізацій характерні такі основні принципи: члени турецької злочинної групи, як правило є родичами; наркобізнес здійснюється на принципі довіри; організації мають ієрархічну структуру, а також в середині злочинних організацій домінує принцип мовчання, який забезпечується загрозою кари за його порушення.

Узагальнення кримінальних справ за ст. 305 КК України дозволило встановити такі показники щодо особи контрабандиста (перевізника наркотичних засобів):

1) вік: від 16 до 18 років – 9 %; від 19 до 21 року – 17 %; від 22 до 25 років – 23 %; від 26 до 30 років – 27 %; від 41 до 50 років – 6 %; від 51 до 60 років – 3 %; понад 60 років – 0 %;

2) стать: чоловіча – 83 %; жіноча – 17 %;

3) освіта: незакінчена середня – 12 %; середня – 45 %; середньо-спеціальна – 31 %; незакінчена вища – 5 %; вища – 7 %;

4) соціальне становище: не працює – 74 %; працює – 9 %; навчається (студент, учень) – 6 %; службовець – 1 %; приватний підприємець – 3 %; інвалід – 1 %; пенсіонер – 5 %; інше – 1 %;

5) наявність судимостей: раніше судимий – 25 %; несудимий – 75 %;

6) повторність учинення злочинів у сфері обігу наркотиків: так – 8 %; ні – 92 %;

7) наявність психічних відхилень: так – менше 2 %;

8) наявність наркотичної залежності: так – менше 2 %.

Таким чином, особа контрабандиста (перевізника наркотичних засобів) характеризується досить молодим віком (від 16 до 25 років – 49 %, від 26 до 30 років – 27 %), в більшості випадків це – чоловіки (83 %), які мають переважно середню освіту (76 %), ніде не працюють (74 %), значна кількість має судимості (25 %), у тому числі вони вчиняли злочини у сфері обігу наркотичних засобів (8 %).

#### ***Список використаних джерел***

1. Настільна книга слідчого: [наук.-практ. видання для слідчих і дізнавачів] / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. С. 481.